

Sisällys

Johdanto.....	7
---------------	---

Osa 1

1 Amis – osaamista elämään ja työelämään.....	12
2 Vuorovaikutus – opettajuuden kivijalka.....	28
3 Ryhmä – amiksen alikäytetyin resurssi.....	45
4 Nuoruus – elämän paras aika!?	66

Osa 2

5 Opetus – kaikille sopivaksi.....	84
6 Motivaatio – nautinnollinen asia.....	118
7 Tsempukkaa ja jaksuhali – opettajan hyvinvointi.....	136
Lähteet.....	155
Liite. Ryhmytymiseen liittyvät taidot ja tehtävät opintojen eri vaiheissa.....	162
Kirjoittaja.....	186

Johdanto

Ammatillisen opettajan työ ei ole mitä tahansa työtä, vaan sillä on erityinen merkitys. Tehtävämme on siirtää eteenpäin tietoja ja taitoja, joiden varaan rakennetaan sellainen pikku juttu kuin yhteiskunnan tulevaisuus. Vielä tärkeämpää on kuitenkin se, että saamme olla matkaseurana nuorille kohti jokaisen omaa tulevaisuutta. Siksi pitääkin varoa, ettei amis pelkisty työvoimakasvattamoksi, vaan sen on ennen kaikkea oltava paikka, jossa kasvetaan kohti aikuisuutta. Amiksesta eteenpäin lähtevien nuorten tulisi voida olla valmiita ottamaan seuraava askel ura- ja elämänpolullaan.

Tässä kohdassa ei voi syödä pullasta pelkkiä rusinoita tai pullaa, vaan ammattikoulun opettajan tehtäviin kuuluu ammatillisen osaamisen opettamisen ohessa aina kasvatuksellinen ulottuvuus. Jotta molempia vastuitaan voi hoitaa hyvillä mielin ilman tunnetta, että joku juustohöylää selkäpiitä, tarvitaan tietoa. Se ei opetustehtävissä lisää tuskaa vaan rakentaa pohjaa oman työn tekemiselle, uusille näkökulmille ja oivalluksille sekä lisää ymmärrystä opiskelijoita mutta myös itseä kohtaan.

Pitelet käsissäsi kirjaa, joka on kirjoitettu helpottamaan sinun työtäsi ammatillisena opettajana. Lähtökohtana on se, että jokainen opiskelija on arvokas, tärkeä ja ainutlaatuinen ja ansaitsee sen mukaisia kohtaamisia. Sisällön pääpaino on nuorissa, jolloin opettajan roolissa korostuu ennen kaikkea aikuisuus ja pedagogiikassa kasvun asenne.

Kirja jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäisessä keskitytään opettajuuteen ja sen ydintaitoihin, kuten opettajan ja opiskelijan hyvään vuorovaikutukseen sekä turvallisen ryhmän rakennusaineisiin.

Panostaminen näihin tekee kaikkien arjesta mukavampaa. Ennen kaikkea ne mahdollistavat opiskelun ja oppimisen sekä ehkäisevät kiusaamista vaikuttamalla siellä, missä ongelmia esiintyy.

Toisessa osassa puhutaan motivaatiosta, oppimisesta ja siitä, kuinka opetustilanteista tehdään kaikille – myös opettajille – paremmin sopivia. Opettajan työtä tehdään ennen kaikkea persoonalla, ja siksi viimeinen luku on varattu opettajan tärkeimmälle työkalulle eli sinulle itsellesi! Luvassa on tutkittua tietoa ja ajatusten herättelyä mutta ennen kaikkea vertaispohjalta ponnistavaa arjen näkökulmaa hyvinvointisi tueksi.

Se, mitä tänäänkin työssäsi teet, on huipputärkeää! Toivon, että kirja voi olla sinulle siinä avuksi.

Kaikkea hyvää!

Eeva-Mari Kallio

Aivoton vai aivot on?

Aivot ovat metka elin. Sydämen voi ottaa hetkeksi pois ja kierrättää verta koneellisesti, mutta jos aivot otetaan pois pelistä, silloin ollaan kirjaimellisesti pois pelistä. Aivoja ei kukaan saa avaimet käteen -periaatteella, vaan ne tulevat rakenteellisesti ja toiminnallisesti valmiiksi vasta nuoruusvuosien jälkipuolella noin 25 ikävuoden tietämissä.

”Aivoissa ja niiden toiminnassa tapahtuu nuoruuden aikana merkittäviä muutoksia. Oikeastaan niin merkittäviä, että lähes kaikki nuoruudelle leimalliset ilmiöt juontavat juurensa tavalla tai toisella aivojen senhetkiseen tilaan.” (Jensen 2015.) Kuulostaa vakavalta. Nuorten aivojen toiminta on paikoin täysin omanlaistaan muihin ikäryhmiin verrattuna, eikä se voi olla näkymättä arjessa. Jotta ei hikeentyisi turhasta vaan osaisi vastata aivojen meille heittelemiin haasteisiin, on hyvä olla perustietoa siitä, mitä nuorten korvien välissä tapahtuu.

Järjestelmämuutoksia

Nuoruuden aikana aivoissa suoritetaan kunnollinen konmaritus – jos et tiedä, mitä se tarkoittaa, kysy asiaa pedantilta ystävältäsi tai tilaa paikalle ammattijärjestelijä ja anna hänelle vapaat kädet. Turhat yhteydet aivosolujen välillä surkastuvat pois, ja jäljelle jääneet vahvistuvat entisestään. Tässä tapauksessa käyttöaste eli harjoituksen ja toiston määrä ratkaisee, mitkä jäävät jäljelle. Siksi on äärimmäisen tärkeää, että koulussa harjoitellaan ja toistetaan oppimisen lisäksi muita elämälle suotuisia perusasioita, kuten säännöllistä päivärytmiä, työnteon ja levon tasapainoa, ravitsevaa ruokailua, liikuntaa ja fiksua vuorovaikutusta. Oppimiskyky on nuoren aivoissa ihan huipussaan!

Aivot kypsyvät omassa tahdissaan, eikä valmistumista valitettavasti voi nopeuttaa. Kypsyminen noudattaa yksinkertaistaensisältä ulospäin ja takaa eteenpäin -periaatteita. Siitä seuraa, että eri asioista vastaavat järjestelmät saavuttavat oman toiminnallisen huipputehonsa eri aikaan. Lisäksi jotkin aivoalueet näyttävät toimivan muillakin tavoin poikkeuksellisesti, esimerkiksi aktiivisemmin, nuoruusvuosina kuin muun ikäisenä.

Mahdoton yhtälö

Nuoret puhkuvat ympärilleen sellaista elämänvoimaa ja kokemisen nälkää, jota on vaikea edes kuvailla! Onkin todettua, että halu kokea elämää on nuoruusiässä huipussaan. Lisäksi välittömän mielihyvän hakuun houkutteleva aivojen palkkiojärjestelmä on tuossa iässä erityisherlässä tilassa. Nautinnon kokemus on tutkitusti (Sapolsky 2017; Steinberg 2008) nuoruudessa voimakkaampaa kuin aikuisuudessa, mutta etuotsolohkot, joissa tunnesäätelymme ja harkintakykymme asustavat, saavuttavat toiminnallisen täystehonsa vasta noin 25 vuoden tienoilla. Näistä syistä välillä läikkyy yli tavalla tai toisella. Silloin hurjastellaan erilaisilla menopeleillä ja sängyllä, kuseksitaan koulussa pöntön sijasta roskiksiin, kokeillaan naulapyssyn tehoa ihmislihaan ja mennään pikaistuksissa lasista läpi ranteet verillä. Mehevät ideat toteutetaan monesti porukalla tai ainakin jaetaan kavereiden kesken. Some on tehnyt jakamisen niin helpoksi ja nopeaksi, että ylilyöntejä tapahtuu sielläkin väistämättä. Kuvat ja videot toisista noloissa tilanteissa leviävät maailmalle alta aikayksikön, ennen kuin harkinnan häiväkään ehtii nuoren mieleen. Pahimmillaan tulee rumaa jälkeä, kuten toisten vahingoittamista ja tunnekuohuissa tehtyjä itsemurhia.

Jotta nuori voi käydä elämänvaiheen läpi turvallisesti ja ilman suurempia vahinkoja, täytyy aikuisen toimia nuoren aivojen kehittymättömien järjestelmien jatkeena. Käytännössä kyse on rajojen

asettamisesta ja perusasioiden vaatimisesta. Kaiken salliminen ja loputon ymmärtäminen ei ole välittämistä vaan nuoren jättämistä heitteille (Sinkkonen 2012). Nuoret haluavat aina enemmän kuin pystyvät oikeasti hallitsemaan, ja aikuisen tehtävä on silloin astua näyttämölle pelastamaan tilanne. Jos luulet, että nuori ei ymmärrä, mitä hänen touhuistaan seuraa, olet väärässä. Kaikki aivojen tiedonkäsittelyn alueet, jota tarvitaan loogiseen päättelyyn ja informaation käsittelyyn, ovat yhtä kehittyneet kuin aikuisilla. Nuoret ovat myös erittäin riskitietoista väkeä. Joskus harkinta vain tuppaa unohtumaan, etenkin seurassa. Sama nuori, joka kyyditsee Minttu-mummon asiallisesti kauppaan torstaina, kärehtää ylinopeudesta perjantai-iltana, kun kyydissä on kavereita. Vertaisryhmän hyväksyntää tavoitellaan paikoin kustannuksista piittaamatta. (Huttu & Heikkinen 2020; Sinkkonen 2012.)

Nuorten touhuja seuratessa alkaa aikuiselämä vaikuttaa helposti jotenkin tunneköyhältä, niin kokonaisvaltaisilta nuorten tunnekokemukset ja reaktiot elämäntapahtumiin näyttävät – eikä ihme, sillä nuoret oikeasti kokevat tunteet muita voimakkaammin (Huttu & Heikkinen 2020). Muistelepa itse hetki jotain nuoruutesi ihastumisista ja sitä, kuinka upealta se tuntui. Olit aivan varma, että tässä nyt on elämäsi rakkaus! Edellinen kannattaa pitää mielessä, kun opettaa nuoria, niin säästyy monelta. Varmaa on, että kohtaat pahimpina aamuina joukon ärsytettyjä ampieisia ja toisena päivänä opiskelijat hyrräävät tyytyväisinä kuin kissanpennut – hyvä on, ei mennä laiskiaisiin nyt. Nuorten reagointi opettajaan on niin ikään aivotoiminnan mukaista (Huttu & Heikkinen 2020). Jos kehoitat tekemään jotain hiukankin napakammin, saattaa nuori kokea sen julmettuna rageemisena. Muutama vilkaisu saman opiskelijan suuntaan sopivassa hetkessä tekee sinusta kyttääjän. Lohdullista on, että teet niin tai näin, aina jossain kohtaa kosahtaa. Voit lakata miettimästä nuorten reaktioita, äläkä varsinkaan erehdy ottamaan niitä henkilökohtaisesti.